

บทที่ 4

มหาอำนาจกับแอฟริกา

ประเมินผลก่อนการเรียนบทที่ 1

ท่านมีความรู้เรื่องต่อไปนี้หรือไม่

1. มหาอำนาจสำคัญที่เข้าไปมีบทบาทสำคัญในแอฟริกาในช่วงสงครามเย็น
2. ยุทธศาสตร์ใหม่ของสหรัฐฯ ต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็น

เค้าโครงเรื่อง

1. นโยบายมหาอำนาจต่อแอฟริกาในยุคสงครามเย็น
 - 1.1 นโยบายสหรัฐฯ ต่อแอฟริกา
 - 1.2 นโยบายสหภาพโซเวียตต่อแอฟริกา
 - 1.3 นโยบายจีนต่อแอฟริกา
2. นโยบายมหาอำนาจต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็น
 - 2.1 นโยบายสหรัฐฯ ต่อแอฟริกา
 - 2.2 นโยบายจีนต่อแอฟริกา
 - 2.3 นโยบายญี่ปุ่นต่อแอฟริกา

สาระสำคัญ

1. ในช่วงสงครามเย็นแอฟริกาเป็นเวทีแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจตามลัทธิ เช่น สหรัฐฯ สหภาพโซเวียต และจีน ด้วยความสำคัญด้านยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองของแอฟริกาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อทวีปแอฟริกาตั้งอยู่บริเวณยุทธศาสตร์การเดินเรือที่สำคัญของโลก ซึ่งอยู่ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแอตแลนติก

2. มหาอำนาจเริ่มหันมาให้ความสนใจและกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ต่อแอฟริกาโดยทั้งสหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่นต่างแสวงหาแนวทางที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับแอฟริกาในการพัฒนาเศรษฐกิจ กระบวนการทางการเมือง ทรัพยากรมนุษย์ และโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐานเพื่อให้แอฟริกาเป็นแหล่งทรัพยากร ตลาดการค้าและแหล่งลงทุนที่สำคัญแห่งใหม่ของโลก

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากอ่านจบบทที่ 4 แล้วนักเรียนสามารถ

1. อธิบายถึงนโยบายมหาอำนาจ อาทิ สหรัฐฯ สหภาพโซเวียต และจีนต่อแอฟริกาในช่วงสงครามเย็นได้
2. อธิบายถึงนโยบายมหาอำนาจโดยเฉพาะสหรัฐฯ รวมทั้งจีนและญี่ปุ่นต่อแอฟริกาได้

บทนำ

ในช่วงสงครามเย็น (ค.ศ. 1947-1990) มหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตต่างดำเนินความพยายามขยายเขตอิทธิพลของตนให้กว้างไกล โดยสหรัฐฯ ต้องการเผยแพร่อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี ขณะที่สหภาพโซเวียตต้องการเปลี่ยนรัฐบาลในโลกที่สามให้เป็นรัฐบาลมาร์กซิสต์ หรือใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ในช่วงนี้เองที่แอฟริกาได้กลายเป็นเวทีการ แข่งขันของมหาอำนาจในการที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในดินแดนต่าง ๆ ของแอฟริกาเหมือนอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งโดยการแทรกแซง การปฏิบัติการลับ การให้ความช่วยเหลือขบวนการปลดแอก หรือในรูปความช่วยเหลือทางการทหาร โดยมีทรัพยากรมีค่าในแอฟริกา รวมทั้งการขยายเขตอิทธิพลและผลประโยชน์

ด้านยุทธศาสตร์เป็นเดิมพัน นอกจากนี้การแข่งขันกันแสวงหาพันธมิตรในแอฟริกาของมหาอำนาจได้ทำให้การแก้ไขปัญหาการแบ่งแยกผิวในแอฟริกาได้ โรดีเซียได้ และนามิเบีย โดยสหประชาชาติเป็นเรื่องสลบซับซ้อนยิ่งขึ้น และเมื่อสงครามเย็นยุติลงแล้วแอฟริกาเริ่มได้รับความสนใจจากมหาอำนาจโดยเฉพาะสหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่นในฐานะที่เป็นทวีปที่มีศักยภาพในแง่แหล่งทรัพยากร แหล่งลงทุน และตลาดสินค้าหรือเป็นแหล่งอุตสาหกรรมใหม่ของโลก

1. นโยบายมหาอำนาจต่อแอฟริกาในยุคสงครามเย็น

1.1 นโยบายสหรัฐฯ ต่อแอฟริกา

ภูมิภาคแอฟริกาโดยเฉพาะอย่างยิ่งแอฟริกาบริเวณใต้ทะเลทรายซาฮาราลงไปยิ่งทวีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ต่อสหรัฐฯ เป็นอย่างมากในช่วงสงครามเย็น ทั้งนี้ มิใช่เพียงเพราะว่าภูมิภาคแอฟริกาตั้งอยู่บริเวณที่สำคัญของโลกที่ ทั้งสหรัฐฯและสหภาพโซเวียตต่างเข้ามาแสวงหาพันธมิตรแต่ยังเป็นเพราะว่าสหรัฐฯเห็นความสำคัญหรือผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์ในรูปความมั่งคั่งด้านสินแร่ของแอฟริกาด้วย นอกจากนี้ในช่วงเวลานี้เองยังได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านยุทธศาสตร์ของโลก ซึ่งทำให้ความสำคัญของแอฟริกาในการเมืองโลกมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นแผนที่ยุทธศาสตร์ใหม่¹ ซึ่งถูกจัดทำขึ้นโดยมาจากปัจจัยสำคัญ 4 ประการคือ

- (1) มีการแผ่ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารไปยังประเทศกำลังพัฒนา
- (2) มีการพึ่งพาอาศัยด้านทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์และประเทศกำลังพัฒนา

¹ Geoffrey Kemp "U.S. Strategic Interests and Military Options in Sub-Saharan Africa" in Seymour Whitaker (eds), **Africa and the United States : Vital Interests** (New York : New York University Press, 1978) p. 120-123.

- (3) มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับฐานทัพของตะวันตกและสหภาพโซเวียตในทั่วโลกโดยเฉพาะในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และเมดิเตอร์เรเนียน
- (4) มีการใช้กฎหมายทะเลฉบับใหม่ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแผนที่ทะเลของโลกทางเดินทะเล และบริเวณจุดที่สำคัญ ๆ ทางทะเลอื่น ๆ

และในกรณีของผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ของโลกตะวันตกแล้วผลกระทบจากแผนที่ดังกล่าวนี้เป็นเป็นการย้ำให้มหาสมุทรอินเดีย และบริเวณแปซิฟิกใต้ทวีความสำคัญมากขึ้นซึ่งหมายถึงภูมิภาคที่ครอบคลุม อาณาบริเวณจากอ่าวเปอร์เซีย แอฟริกาตอนใต้ แอฟริกาตะวันตก ไปจนถึงชายฝั่งทะเลของบราซิล รวมทั้งแนวทางทะเลจากคาริบเบียน ไปยังเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งน้ำมันจากตะวันออกกลางไปยังยุโรป และอเมริกาเหนือและตราบเท้าน้ำมันเป็นสิ่งจำเป็นต่อความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจการทหารของตะวันตกแล้ว ตะวันตกหรือสหรัฐาก็จะต้องระมัดระวังรักษาความมั่นคงปลอดภัยมหาสมุทรอินเดีย และแปซิฟิกใต้และติดตามการแผ่ขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตมายังบริเวณดังกล่าวอย่างใกล้ชิด พัฒนาการดังกล่าวนี้จึงทำให้ภูมิภาคแอฟริกาได้มีความสำคัญต่อสหรัฐามากยิ่งขึ้น และผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในช่วงนี้ก็อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะคือ (1) ด้านสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์โลก และ (2) กิจกรรมด้านการทหารของภูมิภาคแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาฮาราเองรวมทั้งการค้าอาวุธและการแทรกแซงจากภายนอกประเทศด้วย ดังนั้นจึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่สหรัฐฯ จะให้ความสนใจแอฟริมากยิ่งขึ้นรวมทั้งดำเนินความพยายามสกัดกั้นสหภาพโซเวียตไม่ให้เข้ามาใช้ดินแดนแอฟริกาเป็นฐานที่ตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือหรือขายอาวุธให้แก่ระบอบการปกครองของชาวแอฟริกันดำที่ต่อต้านรัฐบาลแอฟริกาใต้และรัฐบาลผิวขาวในโรดีเซียได้ ซึ่งสหรัฐฯ และตะวันตกหนุนหลังอยู่ นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังมีนโยบายให้การสนับสนุนรัฐบาลผิวดำในแอฟริกาที่คัดค้านสหภาพโซเวียตเช่น ซาอีร์ เคนยา หรือแซมเบีย ซึ่งมีผู้นำนิยมตะวันตกและผู้นำเหล่านี้มักจะร้องขอให้สหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธต่อตน ในเวลาซึ่งเกิดวิกฤตการณ์ไม่สงบในแอฟริกา สหรัฐฯ ยังเฝ้า

มองการแผ่ขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในอังกโกลา และเอธิโอเปียอย่างใกล้ชิด สหรัฐฯ
ยังระมัดระวังมิให้ประเทศเหล่านี้ผูกพันกับสหภาพโซเวียตมากเกินไป โดยสหรัฐฯมี
นโยบายตอบโต้การดำเนินการของสหภาพโซเวียตทั้ง โดยการให้ความสนับสนุนทางการ
ทหารแก่ฝ่ายคัดค้านสหภาพโซเวียตรวมทั้งการเข้าไปเกี่ยวข้องในการยับยั้งการขยายอิทธิ-
พลสหภาพโซเวียตโดยการปฏิบัติการลับด้วย

และหากพิจารณาถึงความสำคัญด้านเศรษฐกิจของแอฟริกาต่อสหรัฐฯ
แล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของแอฟริกา ซึ่งแต่เดิมถูกรอบงำ
โดยยุโรปในยุคอาณานิคมโดยที่สหรัฐฯไม่สู้จะเข้าไปมีบทบาทมากนักในแอฟริกา ยกเว้น
ในไลบีเรียและแอฟริกาใต้ แต่ในช่วงสงครามเย็นสภาพแวดล้อมของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป
ความจำเป็นในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติตลาดสินค้า แหล่งลงทุนทำให้สหรัฐฯ เพิ่ม
ความสนใจแอฟริกา ดังนั้นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯในแอฟริกาจึงได้แก่
อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของแอฟริกาเอง ระบบการค้าเสรีในแอฟริกา รวมทั้ง
เสถียรภาพด้านราคาสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ ยังมีผลประโยชน์ด้านการลงทุนใน
แอฟริกาอยู่มาก ทั้งในแอฟริกาใต้ ในจีเรีย ซาอีร์ กาบอง และเคนยา โดยในปี ค.ศ.
1976 สหรัฐฯ ลงทุนในแอฟริกาได้มูลค่า 1.66 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือร้อยละ 37
ของการลงทุนของสหรัฐฯ ในแอฟริกาทั้งทวีป รองลงมาคือไนจีเรีย ไลบีเรีย และลิเบีย
ร้อยละ 8 เท่ากัน นอกจากนี้ ยังมีภาคเอกชนสหรัฐฯ ที่เข้าไปลงทุนโดยตรงในซาร์
มูลค่า 250 ล้านเหรียญสหรัฐฯ กาบอง 170 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และเคนยาอีก 150
ล้านเหรียญสหรัฐฯ¹ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอื่น ๆ แล้ว
การลงทุนสหรัฐฯ ในแอฟริกานับว่ายังน้อยมาก อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้เป็นช่วงที่การลงทุน
ในแอฟริกาเป็นที่ดึงดูดใจสหรัฐฯมาก โดยเฉพาะในการลงทุนด้านโรงงานอุตสาหกรรมและ
เหมืองแร่ สำหรับในแอฟริกาใต้การลงทุนในเหมืองทองของสหรัฐฯ ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว
เร็วเนื่องจากมีปัจจัยเอื้ออำนวยหลายประการ อาทิ เป็นการลงทุนที่ได้กำไรมาก การเมืองยัง

¹Gordon Bertolin " U.S. Economic Interests in Africa : Investment, Trade, and Raw
Materials" in Jennifer Seymour Whitaker (eds), op. cit., pp. 21-25

มันคง ค่าแรงงานถูกมีตลาดรองรับ และอัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพ สำหรับการค้าระหว่าง
สหรัฐฯ และแอฟริกาที่ยังอยู่ในปริมาณที่น้อย แต่ก็มีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ ปี ค.ศ.
1955 จนถึงปี ค.ศ. 1976 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแอฟริกาเริ่มพึ่งพาสหรัฐฯ มากขึ้นในด้านเทคโนโลยี
และสินค้าเกษตร ขณะที่สหรัฐฯ ยังเพิ่มความต้องการด้านวัตถุดิบต่าง ๆ ของแอฟริมาก
ขึ้น สินค้าที่สหรัฐฯ นำเข้าจากแอฟริกาในช่วงนี้ก็เช่น โคลัมเบียม จากไนจีเรีย เมงกานีส
จากกาบอง โคนบอลท์ จากซาอีร์ โครเมียมจากโรดีเชียและแอฟริกาใต้ บ็อกไซต์จากกินี
แพลตตินียมจากแอฟริกาใต้ ทอง (จากหลายประเทศในแอฟริกา) ปีโตรเลียมจากไนจีเรีย
แอลจีเรีย และลิเบีย รวมทั้งวานาเดียมจากแอฟริกาใต้ ส่วนสินค้าส่งออกจากสหรัฐฯ ไป
ยังแอฟริกาได้แก่ อาหาร เครื่องจักรกล เครื่องบิน รถยนต์ และสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ
ดังนั้นในช่วงนี้สหรัฐฯ จึงมีนโยบายเพิ่มความร่วมมือกับรัฐบาลเสียงส่วนใหญ่ของแอฟริกา
ในด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรัฐบาลที่ผลิตน้ำมันเป็นสินค้าส่งออกเพราะการดำเนินการ
ดังกล่าวสนองตอบผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯเอง อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ มีปัญหา
เล็กน้อยในสายตานานาชาติในการดำเนินนโยบายดังกล่าวกับแอฟริกาใต้ที่ใช้นโยบายแบ่ง
แยกผิวและสหประชาชาติมีมติลงโทษทางเศรษฐกิจมิให้ต่างชาติค้าขายด้วย เนื่องจากสหรัฐฯ
เห็นว่าการค้าขายกับรัฐบาลดังกล่าวยังเอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯอยู่จึงยังไม่ยุติ
การซื้อแร่จากแอฟริกาใต้ทำให้รัฐบาลผิวขาวของแอฟริกาใต้อยู่ในอำนาจได้ต่อไปแม้จะถูก
ประชาคมนานาชาติคัดค้านก็ตาม

1.2 นโยบายสหภาพโซเวียตต่อแอฟริกา

ประเด็นสำคัญในนโยบายสหภาพโซเวียตต่อแอฟริกาในช่วง 2
สงครามเย็นมี 3 ประการใหญ่ ๆ คือ (1) เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในแอฟริกา
(2) เพื่อขยายเขตอิทธิพลและรักษาผลประโยชน์ของชาติของตนในแอฟริกา โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งให้ได้รับการยอมรับจากประเทศในภูมิภาคนี้ในฐานะมหาอำนาจและ (3) เพื่อผล
ประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์ โดยสหภาพโซเวียตได้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
ดังกล่าว โดยใช้เครื่องมือทางการทูต¹ การค้าและความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ

¹ Vernon Mckay, *Africa in World Politics* (New York : Harper & Row, Publishers :
1963) pp.222

ในทวีป โดยเฉพาะประเทศที่ต่อต้านตะวันตกและฝักใฝ่สังคมนิยมรวมทั้งการช่วยเหลือแก่ ขบวนการกู้ชาติในแอฟริกา โดยสหภาพโซเวียตได้เริ่มจัดตั้งสถานกงสุล หรือสำนักงาน ผู้แทนทางการค้าของสหภาพโซเวียตในหลายประเทศในแอฟริกาตั้งแต่ ค.ศ. 1962 เป็นต้นมาเห็นได้จากการที่สหภาพโซเวียตได้ส่งผู้แทนทางการทูตของตนไปประจำในคองโก (ลีโอบอลด์วิลล์) อียิปต์ เอธิโอเปีย กานา กินี ลิเบีย มาลี โมร็อกโก ไนจีเรีย ซูดาน โชมเลีย ตูนิเซียและโตโก ก่อนหน้านี้นี้ ช่วงปี ค.ศ. 1958-1962 สหภาพโซเวียตได้ให้ เงินกู้ระยะยาวดอกเบี้ยต่ำแก่หลายประเทศในแอฟริกา อาทิ อียิปต์ เอธิโอเปีย กานา กินี ซูดาน ตูนิเซีย และคองโก (ลีโอบอลด์วิลล์) ในจำนวนมาก¹ นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1961 ได้มีเจ้าหน้าที่เทคนิคโซเวียตจำนวน 1,250 คนในแอฟริกา และในจำนวนนี้ 450 คนอยู่ในอียิปต์ สำหรับการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมนั้นสหภาพโซเวียตได้ทำความตกลงกับ หลายประเทศในแอฟริกาในความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะ กีฬา นาฏศิลป์ และภาพยนตร์ โดยในปี ค.ศ. 1960 คณะผู้แทนทางวัฒนธรรมของสหภาพโซเวียตได้จัดนิทรรศการ เกี่ยวกับวัฒนธรรมใน 9 ประเทศของแอฟริกา (ในห้วงมกราคม - พฤษภาคม ค.ศ. 1960) นอกจากนี้สหภาพโซเวียตยังได้จัดตั้งศูนย์ข่าวสารโซเวียตในเอธิโอเปีย ซึ่งถือเป็นศูนย์สำคัญ ที่สหภาพโซเวียตใช้ในการโฆษณาชวนเชื่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในแอฟริกา

แม้ว่าสหภาพโซเวียตเริ่มพิจารณาว่าการให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ ประเทศในแอฟริกาเหล่านั้นไม่มีหลักประกันว่าผู้นำประเทศดังกล่าวจะหันมาใช้แนวทาง สังคมนิยมในการบริหารปกครองประเทศหรือไม่ เพราะผู้นำแอฟริกาส่วนใหญ่มีแนวโน้ม ต่อการถูกชักจูงจากภายนอกประเทศได้ง่ายและไม่สู้ยอมรับคบเคยนกับภาษาและสถาบัน แบบตะวันตก รวมทั้งขาดความรู้หลักบริหาร ความช่วยเหลือที่ได้รับให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่สหภาพโซเวียตก็ยังให้ความสนับสนุนแอฟริกาต่อไปเพื่อแข่งขันอิทธิพลสหรัฐฯ และจีน ในภูมิภาคดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพโซเวียตเริ่มมีนโยบายให้ความสนับสนุนขบวนการ กู้ชาติในแอฟริกาเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยม เห็นได้จากการสนับสนุนขบวนการเอ็ม พี -

¹ กล่าวได้ว่าระหว่างปี ค.ศ. 1955-1976 สหภาพโซเวียตให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ แอฟริกา เป็นจำนวน 3,259 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนค่ายคอมมิวนิสต์ ยุโรปตะวันออกให้อีก 2,162 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในห้วงเวลาเดียวกัน

แอลเอ ในอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1974 รวมทั้งการให้การช่วยเหลือด้านอาวุธกับขบวนการ ZAPU ของโรดีเซียใต้ และขบวนการ SWAPO ในนามิเบีย เพื่อผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์เพราะจะทำให้สหภาพโซเวียตเข้าไปมีอิทธิพลทางตอนใต้ของทวีปแอฟริกาและสามารถเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบแร่ธาตุสำคัญกับได้ควบคุมการเดินเรือทางตอนใต้ของแอฟริกา ดังกล่าว ก่อนหน้านี้สหภาพโซเวียตพยายามที่จะตั้งฐานทัพเรือและฐานทัพอากาศที่กานากินี หรืออีิปต์ แต่ล้มเหลวจนสหภาพโซเวียตต้องพยายามใหม่และได้ฐานทัพเรือและฐานทัพอากาศแห่งแรกในแอฟริกาในต้นทศวรรษที่ 1970 ที่เมืองเบอร์เบอร่า โดยโซมาเลียเป็นผู้อนุญาตฐานทัพบริเวณดังกล่าวถือเป็นฐานทัพทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสหภาพโซเวียตในแอฟริกาตะวันออกและบริเวณ "Horn of Africa" ในปี ค.ศ. 1980 สหภาพโซเวียตได้รับอนุญาตให้ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการทหารที่ Mombasa ในเคนยา และยังได้ทำข้อตกลงด้านการทหารกับซูดานด้วย ขณะที่สหรัฐฯ มีฐานทัพที่สำคัญที่ Diego Garcia และสหรัฐฯ ยังมีพันธมิตรในแอฟริกาคอยสนับสนุนกรณีมีวิกฤติการณ์

1.3 นโยบายจีนต่อแอฟริกา

จีนและแอฟริกากระชับความสัมพันธ์กันอย่างดีในการประชุมเอเชีย-แอฟริกาที่บันดุง อินโดนีเซีย ค.ศ. 1955 เพราะหลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1958 จีนได้จัดส่งคณะผู้แทนไปเยือนแอฟริกาและได้เปิดสถานทูตขึ้นที่คาร์ทุม ซูดาน ในปีเดียวกัน ต่อมาในปี ค.ศ. 1961 จีนได้จัดตั้งสถานทูตในโซมาเลีย โดยมีคณะผู้แทนทางการทูต รวมทั้งเจ้าหน้าที่สถานทูตถึง 40 คน เนื่องจากจีนต้องการสนับสนุนการรวมประเทศโซมาเลียเข้ากับเอริโอเปียเพื่อใช้เป็น Greater Somalia หรืออีกนัยหนึ่งคือจีนพยายามแข่งขันอิทธิพลกับสหภาพโซเวียตในบริเวณนี้ นอกจากนี้ จีนยังได้จัดตั้งคณะผู้แทนทางการทูตจีนที่มาลี และมีนโยบายจัดตั้งสถานทูตในลากอส ไนจีเรียด้วย นอกจากนี้จีนยังจัดให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของคณะผู้แทนจีนและแอฟริกาเห็นได้จากในปี ค.ศ. 1960 มีผู้แทนแอฟริกันจำนวน 270 คนที่ไปเยือนปักกิ่งและได้มีการจัดตั้งสมาคมมิตรภาพจีน-แอฟริกัน สถาบันจีนเพื่อกิจการแอฟริกัน รวมทั้งได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเอกภาพเอเชีย-แอฟริกาขึ้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาความเข้าใจอันดีระหว่างภูมิภาคทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อแอฟริกันในพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วย นโยบาย

ของจีนในแอฟริกาจึงเป็นความพยายามเสริมสร้างความเป็นมิตรกับรัฐบาลแอฟริกันคำผู้ซึ่งต่อต้านลัทธิอาณานิคมและลัทธิอาณานิคมใหม่ ซึ่งกำลังครอบงำแอฟริกาอยู่ในขณะนั้น จีนยังคงใช้ เครื่องมือสำคัญคือการ โฆษณาชวนเชื่อตามหลักการเดิมของคอมมิวนิสต์คือการ เรียกร้องให้ชนชั้นกรรมาชีพก่อการปฏิวัติเพื่อไปสู่สังคมที่ดีกว่า ซึ่งแตกต่างจากประเด็น โฆษณาชวนเชื่อของสหภาพโซเวียตโดยครุซเชฟในขณะนั้น ที่เน้นการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และการเคารพในความเป็นกลางอันเป็นความพยายามของสหภาพโซเวียตที่หวังจะชนะใจ ชาวแอฟริกันให้ได้มากกว่าการ โฆษณาชวนเชื่อของสหรัฐฯ และเมื่อเปรียบเทียบอิทธิพลจีน กับสหภาพโซเวียตและสหรัฐฯในแอฟริกา ก็อาจกล่าวได้ว่าจีนยังมีอิทธิพลในแอฟริกา น้อยกว่ามหาอำนาจทั้งสอง จริงอยู่ว่าจีนพยายามเชื่อมความสัมพันธ์แบบญาติมิตรกับรัฐบาล แอฟริกาคำ จีนเคยช่วยให้มีการสร้างทางรถไฟเชื่อมแทนซาเนียและแซมเบีย หรือจีนอาจจะ ผูกมิตรได้ดีกับโมซัมบิก แต่จีนก็ยังเป็นมหาอำนาจที่มาใหม่ในแอฟริกาเมื่อเทียบกับสอง มหาอำนาจที่ต่างพยายามขยายเขตอิทธิพลในแอฟริกาคด้วยเหตุผลด้านยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง ความพยายามของจีนในระยะนี้จึงเป็นการดำเนินการเพื่อที่จะลดอิทธิพลของ มหาอำนาจทั้งสองเท่านั้น ซึ่งได้แก่ สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตในแอฟริกา

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

ให้นักศึกษาอธิบายถึงประเด็นสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตต่อแอฟริกาในยุคสงครามเย็น

2. นโยบายมหาอำนาจต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็น

2.1 นโยบายสหรัฐฯ ต่อแอฟริกา

สหรัฐฯ เริ่มกำหนดนโยบายสำคัญต่อแอฟริกาใหม่ใน ค.ศ. 1996 เนื่องจากสหรัฐฯ ได้พิจารณาเห็นว่าภายใต้สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศใหม่ในยุคหลังสงครามเย็นนี้ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมขึ้นแล้วใน แอฟริกา

บริเวณใต้ทะเลทรายซาฮารา อีกทั้งการแข่งขันด้านยุทธศาสตร์ระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคแห่งนี้ได้ยุติลงแล้ว นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังไม่อาจนิ่งเฉยต่อความมั่งคั่งด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ของแอฟริกาได้ เช่นเดียวกับความทุกข์ร้อนของชาวแอฟริกาในเรื่องโรคระบาด (โรคเอดส์) ที่สหรัฐฯ เห็นว่าเป็นความจำเป็นของประชาคมระหว่างประเทศที่ต้องเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาทุกข์ชาวแอฟริกันในเรื่องนี้โดยเร็ว เพราะสังคมอเมริกันเป็นสังคมที่ประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยนิโกรจากแอฟริกาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นนโยบายสหรัฐฯ ต่อแอฟริกา จึงเป็นนโยบายที่สะท้อนถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรม และการเมืองภายในประเทศของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคแอฟริกาด้วย นโยบายของสหรัฐฯ ต่อแอฟริกาจึงประกอบด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

(1) เพื่อระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างประเทศภายในภูมิภาคแอฟริกาโดยสันติวิธี สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้รวมทั้งยังได้เป็นผู้นำในเรื่องการตั้งกองกำลังสันติภาพในดินแดนดังกล่าว

(2) เพื่อสนับสนุนให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นหลักประกันสันติภาพและเสถียรภาพในแอฟริกา

(3) เพื่อปฏิรูประบบตลาดเสรีในแอฟริกาให้เน้นความสำคัญแก่การประกอบธุรกิจของภาคเอกชนมากยิ่งขึ้นกับพยายามให้ชาวแอฟริกันลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพราะ สหรัฐฯ มีความเชื่อมั่นว่าการเปิดตลาดเสรีในแอฟริการวมทั้งการส่งเสริมการลงทุน และการนำทรัพยากรมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้แอฟริกามีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง

(4) เพื่อแก้ไขปัญหาโรคระบาด โดยเฉพาะโรคเอดส์ของชาวแอฟริการวมทั้งแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาผู้อพยพลี้ภัย ปัญหาการก่อการร้ายและปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติดในแอฟริกา

และเพื่อให้นโยบายดังกล่าวบรรลุผล สหรัฐฯ จึงจัดทำโครงการต่าง ๆ ในแอฟริกาดังนี้

(1) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในแอฟริกาโดยระบบความมั่นคงร่วมกัน โดยสหรัฐฯ มีโครงการจะสนับสนุนความพยายามของรัฐบาลแอฟริกันในการแก้ไขข้อขัดแย้งปัญหาภายในภูมิภาคเอง โดยให้องค์การเอกภาพแอฟริกันเข้ามามีบทบาทในการรักษาสันติภาพ และเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยปัญหาภายในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รวมทั้งให้องค์การระดับอนุภูมิภาค อาทิ ประชาคมเศรษฐกิจของรัฐแอฟริกันตะวันตก (Economic Community of West African States-ECOWAS) เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขความขัดแย้งนั้นด้วย (ECOWAS ได้เข้ามามีบทบาทในการรักษาสันติภาพในไลบีเรียเป็นครั้งแรกแล้ว) นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังสนับสนุนความพยายามในการลดอาวุธและการใช้จ่ายด้านการทหารในภูมิภาคให้น้อยลงด้วยโดยถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการรักษาสันติภาพในแอฟริกาและการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งภายในภูมิภาคแอฟริกา

(2) การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย สหรัฐฯ จะช่วยส่งเสริมการปฏิรูปการเมืองตามคำร้องขอของรัฐบาลแอฟริกัน โดยสหรัฐฯ จะเน้นการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาสถาบันและกระบวนการประชาธิปไตยเพื่อให้รัฐบาลแอฟริกันเป็นประชาธิปไตยที่เคารพในสิทธิพื้นฐานของประชาชนอันจะนำไปสู่สันติภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนโดยสหรัฐฯ มีโครงการจะพัฒนาสิทธิของพลเมืองในแอฟริกาพัฒนากฎหมาย เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ หลักการรัฐบาลที่ดี (good governance) สถานภาพสตรี รวมทั้งการเลือกตั้งเสรีในแอฟริกา

(3) การส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้าในแอฟริกา สหรัฐฯ จะขยายบทบาทภาคธุรกิจเอกชนให้เข้าไปลงทุนในแอฟริมากยิ่งขึ้น โดยจะสนับสนุนให้มีการปรับบรรยากาศให้เอื้ออำนวยแก่การลงทุน ไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติต่อนักธุรกิจอเมริกันกับจะช่วยพัฒนาระบบการค้าเสรีและส่งเสริมให้ชาวแอฟริกันสนับสนุนกฎเกณฑ์การค้าขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization-WTO) นอกจากนี้สหรัฐฯ จะช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินในแอฟริกาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ จะเริ่มพัฒนาการค้ากับแอฟริกาตอนใต้ก่อนจะกระจายไปยังส่วนอื่น ๆ ของแอฟริกา ขณะนี้มีบริษัทสหรัฐฯ กว่า 250 บริษัท ได้เข้าไปลงทุนในแอฟริกาได้เมื่อปลายปี ค.ศ. 1995 การลงทุนโดยตรงของสหรัฐฯ ในแอฟริกาได้มูลค่า 1.27 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดย

สหรัฐฯ มีปริมาณการค้ากับแอฟริกาได้ประมาณ 5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยแอฟริกาได้เป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้า

(4) การแก้ไขปัญหาสำคัญของภูมิภาคแอฟริกา สหรัฐฯ มีโครงการจะสนับสนุนการแก้ไขปัญหาเผชิญหน้าที่สำคัญของภูมิภาค เช่น ปัญหาสถานภาพสตรี โดยจะจัดโครงการนี้ในการศึกษาและศึกษาชีวิตสตรีแอฟริกันเพราะถือว่าสตรีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืนและการสร้างสังคมที่มั่นคง รวมทั้งโครงการค้า แก้ไขปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาการควบคุมจำนวนประชากร ปัญหาผู้อพยพลี้ภัย ปัญหายาเสพติด และอื่น ๆ

จึงเห็นได้ชัดเจนว่านโยบายสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคแอฟริกาเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมแล้ว สหรัฐฯ ได้ประเมินค่ายุทธศาสตร์ต่อแอฟริกาใหม่และเพิ่มความสนใจแอฟริกามากขึ้น โดยเน้นความสำคัญที่เศรษฐกิจ การค้า การลงทุนมากกว่าเดิม (Trade, not aid) ขณะเดียวกันก็ยังสนับสนุนพัฒนาการด้านการค้า ประชาธิปไตยในแอฟริกาเพื่อเสริมสร้างหรือเอื้ออำนวยต่อบรรยากาศการลงทุนหรือผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในแอฟริกา จึงอาจกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์ใหม่ของสหรัฐฯ ต่อแอฟริกา ก็คือการดำเนินความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรและโอกาสในการค้าการลงทุนที่มีแนวโน้มจะขยายตัวต่อไปในศตวรรษที่ 21 หรือเพื่อให้แอฟริกาเป็น คู่ค้าที่สำคัญแห่งใหม่ของสหรัฐฯ

2.2 นโยบายจีนต่อแอฟริกา

จีนยังคงมีนโยบายสร้างความเป็นมิตรและเร่งพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องกับมีนโยบายจะขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้าและเทคโนโลยีกับประเทศเหล่านั้นให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในประเด็นทางการเมืองนั้นจีนเห็นว่าประเทศในแอฟริกาควรจะมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งกันเองโดยปราศจากอิทธิพลจากภายนอก หรือการแทรกแซงจากภายนอกโดยให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์การเอกภาพแอฟริกา (Organization of African Unity-OAU) ในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนเน้นหาวิถีทางใหม่ ๆ เพื่อความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้ากับรัฐบาลแอฟริกันต่าง ๆ อย่างเสมอภาค จีนตระหนักถึงความสำคัญของแอฟริกาที่ว่าแอฟริกาเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก จีนเห็นว่าแอฟริกามีส่วนสำคัญในการเกื้อกูล

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกในระยะเวลาหลายร้อยปีที่ผ่านมา จีนจึงเชื่อว่าในทศวรรษหน้าแอฟริกาจะสามารถหลุดพ้นจากความยากจนและสามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้

จีนเริ่มดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวอย่างแข็งขันเห็นได้จากผลการเยือน 6 ประเทศ แอฟริกาของ นรม. หลี่เฉิง ได้แก่ แทนซาเนีย โมซัมบิกแซมเบีย ไนจีเรีย แคมeroon และเซเชลส์เมื่อพฤษภาคม ค.ศ. 1997 ซึ่งจีนสามารถลงนามในข้อตกลงความร่วมมือกับประเทศดังกล่าวแล้วหลายฉบับ เช่น ไนจีเรีย จีนได้ลงนามกับประเทศดังกล่าวแล้วหลายฉบับ กล่าวคือ ในไนจีเรีย จีนได้ลงนามใน (1) ข้อตกลงว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างจีน-ไนจีเรีย (2) ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานไฟฟ้า (3) ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมืออุตสาหกรรมถลุงเหล็กและเหล็กกล้า และ (4) ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมืออุตสาหกรรม น้ำมันปิโตรเลียม ที่แคมารูน จีนได้ลงนามกับรัฐบาลดังกล่าวใน (1) ข้อตกลงว่าด้วยการคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัน และ (2) ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

ในระหว่างการเยือนแอฟริกาครั้งนี้จีนได้รับการสนับสนุนทางการเมืองในฐานะที่เป็นมหาอำนาจของโลกประเทศหนึ่งจากแอฟริกาเห็นได้จากการได้รับการสนับสนุนที่นั้ของจีนในองค์การสหประชาชาติว่ามีเพียงจีนเดียวจากประเทศแอฟริกาที่จีนเยือนโดยพร้อมเพรียง ทั้งนี้แต่ละประเทศต่างยืนยันจะยึดถือในนโยบายจีนเดียวต่อไป โดยจะไม่รับรองได้หัว้น ดังเช่นที่ประธานาธิบดีเซลูนาแห่งแซมเบียได้กล่าวว่า “จีนได้ให้ความช่วยเหลืออันล้ำค่าแก่แซมเบียโดยไม่มีเงื่อนไขทางการเมืองต่อท้ายใด ๆทั้งสิ้น และ.....มิตรภาพระหว่างแซมเบียและจีนได้ผ่านการทดสอบแล้วจากประวัติศาสตร์ ประเทศทั้งสองจะเป็นมิตรกันทุกกาลเวลา แซมเบียจะพยายามพัฒนาสัมพันธ์กับจีน และดำเนินนโยบายจีนเดียวอย่างเด็ดเดี่ยว”

จีนยังได้รับการสนับสนุนทางการเมืองจากแอฟริกาได้ประเทศที่มีบทบาทเด่นในแอฟริกา โดยประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลาได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ. 1998 เป็นต้นไป โดยจะยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับได้หัว้น เนื่องจากแอฟริกาได้พิจารณาเห็นว่าจีนมีเสียงสนับสนุนมากในการเมืองโลก

และยังเป็นสมาชิกถาวรของคณะรัฐมนตรีความมั่นคงแห่ง สหประชาชาติ และหากจะ
แข็งขันรับรองได้วันต่อไปก็จะไม่สอดคล้องกับบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศของ
แอฟริกาได้ นอกจากนี้ แอฟริกาได้ยังมองการณ์ไกลถึงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับจีนใน
อนาคต เพราะจีนกำลังมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก้าวไกล มีตลาดการค้าขนาดใหญ่ (ปัจจุบัน
มีประเทศในแอฟริกา 8 ประเทศที่ยังให้การรับรองได้วัน อาทิ ไลบีเรีย เซาโตโมและ
แปรังชิป ซึ่งเป็นประเทศเกาะเล็ก ๆ ทางตะวันตกของแอฟริกา เป็นต้น)

จีนยังให้ความร่วมมือด้านการธนาคารกับแอฟริกาด้วยโดยจีนเข้าร่วมประชุมประจำปีกลุ่มธนาคารการพัฒนาแห่งแอฟริกา เมื่อพฤษภาคม ค.ศ. 1997 โดย
จูจินเหียน หัวหน้าคณะผู้แทนรัฐสภาจีนได้เข้าร่วมประชุม ทั้งนี้ นายคาร์ฟาร์ ผู้อำนวยการ
ธนาคารพัฒนาแห่งแอฟริกา ซึ่งเป็นองค์การการเงินที่ใหญ่ที่สุดของแอฟริกากล่าวว่า
ธนาคารการพัฒนาแห่งแอฟริกาในอนาคตคืออย่างหนึ่งที่พัฒนาความร่วมมือกับจีนให้กว้างขวาง
ยิ่งขึ้นกับยอมรับว่าจีนเป็นประเทศภายนอกภูมิภาคที่สำคัญและแอฟริกาควรเรียนรู้ความ-
สำเร็จด้านเศรษฐกิจจากจีน

นอกจากนี้ เมื่อปลายพฤษภาคม ค.ศ. 1997 ประธานาธิบดีบาเรย์
มานาซาราแห่งไนเจอร์ พร้อมคณะ ได้เดินทางมาเยือนจีนตามคำเชิญของประธานาธิบดี
เจียงเจ๋อหมิน และได้ให้คำมั่นว่าไนเจอร์จะให้ความร่วมมือกับจีนอย่างรอบด้านทั้งเศรษฐกิจ
การเมือง และสังคม

1.3 นโยบายญี่ปุ่นต่อแอฟริกา

ญี่ปุ่นเริ่มเห็นความสำคัญแอฟริกามากยิ่งขึ้น ในฐานะที่เป็นภูมิภาค
ที่ยังอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ญี่ปุ่นจึงมีนโยบายที่จะเข้าไปมีบทบาทในการ
พัฒนาเศรษฐกิจของแอฟริกาอย่างจริงจัง เพราะตระหนักว่าแอฟริกาไม่อาจเปลี่ยนแปลง
อนาคตด้านเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองได้โดยลำพัง แอฟริกายังมีปัญหา หนี้สิน ปัญหาดุล-
การค้า ปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ
ในการจะเข้าไปพัฒนาแอฟริกาดังกล่าว เห็นได้จากการที่ญี่ปุ่นได้จัดประชุมนานาชาติ
ว่าด้วยการพัฒนาแอฟริกาที่โตเกียว หรือที่เรียกว่า The Tokyo International Conference
on Africa Development I (TICAD I) เมื่อตุลาคม ค.ศ. 1993 ซึ่งมีประเทศผู้บริจาค

จากตะวันตกเข้าร่วมประชุมด้วย การประชุมบรรลุผลอย่างดี เพราะที่ประชุมได้ออกแถลง-
การณ์โตเกียว “The Tokyo Declaration” มีสาระสำคัญจะทำให้การสนับสนุนการพัฒนา
แอฟริกาโดยเชื่อมโยงความพยายามในการพัฒนาแอฟริกากับเอเชีย เนื่องจากประเทศเข้าร่วม
ประชุมต่างเล็งเห็นแล้วว่าแอฟริกาควรจะศึกษาตัวอย่างการพัฒนาของประเทศในภูมิภาค
เอเชียมากกว่าประเทศตะวันตกหรือประเทศพัฒนาแล้ว

ญี่ปุ่นได้ติดตามการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างใกล้ชิดญี่ปุ่นจึงได้
ร่วมมือกับอินโดนีเซีย และ UNDP จัดประชุมเอเชีย-แอฟริกาครั้งที่ 1 (ASIA-Africa
Forum I) ที่บันดุง อินโดนีเซีย ในธันวาคม ค.ศ. 1994 เพื่อแสวงหาช่องทางความร่วมมือ
ทางเศรษฐกิจ วิชาการของภูมิภาคทั้งสองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้ขอให้
ไทยเป็นเจ้าภาพจัดประชุมความร่วมมือเอเชีย-แอฟริกา ครั้งที่ 2 ในกลางมิถุนายน ค.ศ.
1997 ซึ่งญี่ปุ่นได้นำผลการประชุมครั้งนี้ไปเสนอต่อการประชุมกลุ่ม G-7 ที่เดนเวอร์
สหรัฐฯ ในปลายมิถุนายน ค.ศ. 1997 ซึ่งญี่ปุ่นได้รับความสำเร็จอย่างดีเนื่องจากที่ประชุม
G-7 ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกต่างยืนยันจะร่วมมือกันให้ความ
ช่วยเหลือการพัฒนาาระบบตลาดเสรีในแอฟริกา ดังนั้น จึงมีแนวโน้มว่าอนาคตด้านเศรษฐกิจ
ของแอฟริกาจะสดใสขึ้นเพราะมหาอำนาจดังกล่าวต่างมีความตั้งใจที่จะให้ความร่วมมือใน
การพัฒนาเสถียรภาพ การเมือง และเศรษฐกิจของภูมิภาคแอฟริกาโดยพร้อมเพรียง แม้ว่า
จะต้องใช้เวลายาวนานก็ตาม

อนึ่ง ในส่วนของญี่ปุ่นเองนั้น ญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะให้ความ
ร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาของเด็กชาวแอฟริกาให้มีความรู้พื้นฐานอย่างครบถ้วนภายใน
ปี ค.ศ. 2015 เป็นอย่างรวดเร็ว โดยญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือเป็นเงินทุนสนับสนุน 100
ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในระยะ 3 ปี (1996-1999) นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังจัดทำโครงการฝึก
อบรมทางเทคนิคให้กับชาวแอฟริกัน 3,000 คน ในญี่ปุ่นเป็นระยะเวลา 3 ปี คือ เริ่ม
ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996-1999 โดยได้รับการสนับสนุนส่วนหนึ่งจากกองทุนพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์ซึ่งอยู่ภายใต้ UNDP ด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

จงอธิบายถึงนโยบายญี่ปุ่นต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็น

สรุปท้ายบท

ในยุคสงครามเย็นแอฟริกาได้กลายเป็นเวทีแข่งขันชิงเขตอิทธิพลของมหาอำนาจสำคัญของโลกคือสหรัฐฯ สหภาพโซเวียตและจีนซึ่งมีแนวคิดและแนวทางการปกครองบริหารประเทศแตกต่างกัน ทั้งนี้ก็เป็นเพราะปัจจัยสำคัญด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ รวมทั้งการเมืองของแอฟริกาเองที่ตั้งอยู่ในบริเวณยุทธศาสตร์สำคัญของโลก เป็นแหล่งแร่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของโลก เป็นแหล่งแร่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรหลายชนิด อีกทั้งยังเป็นทวีปที่ประกอบด้วยประเทศกว่า 50 ประเทศและต่างเป็นสมาชิกของสหประชาชาติจึงมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็นประเทศในแอฟริกาต่างได้รับความช่วยเหลือจากมหาอำนาจหลายรูปแบบ เช่น สหภาพโซเวียตให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ สหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธหรือเงินให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า กระนั้นก็ตามมหาอำนาจก็ไม่ประสบความสำเร็จทั้งหมดในการโน้มน้าวให้ประเทศแอฟริกาเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงแนวทางการปกครองไปแบบที่ตนต้องการโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตที่ต้องการเปลี่ยนรัฐบาลแอฟริกันให้เป็นมาร์กซิสต์ เนื่องจากรัฐบาลแอฟริกาส่วนใหญ่แล้วจะเคยชินกับสถาบันหรือภาษาที่เจ้าอาณานิคมยุโรปฝึกหัดไว้ อีกทั้งรัฐบาลในแอฟริกาส่วนใหญ่จะมีความเป็นชาตินิยมอยู่สูง ต่อมาเมื่อสงครามเย็นยุติสถานการณ์โลกเปลี่ยน สหภาพโซเวียตล่มสลายและยังไม่อาจกลับไปมีอิทธิพลในแอฟริกาเช่นในอดีต สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น เริ่มหันกลับไปมองแอฟริกาอีกครั้งและต่างเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการเข้าไปร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจในแอฟริกา เพราะแอฟริกาก็คือแหล่งลงทุน แหล่ง

แรงงาน ตลาดการค้า แหล่งทรัพยากรที่สำคัญและกำลังจะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมใหม่ของโลกในอนาคตในอันใกล้

ประเมินผลท้ายบท

1. จงอธิบายถึงโครงการของสหรัฐฯ ต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็น
2. จงประเมินความพยายามของมหาอำนาจที่เข้าไปแสวงหาอิทธิพลในแอฟริกาในยุคสงครามเย็น

แนวตอบประเมินผลก่อนการเรียนบทที่ 2

1. นอกจากประเทศอดีตเจ้าอาณานิคมยุโรปจะยังคงอิทธิพลด้านต่างๆ ในแอฟริกาแล้วในยุคสงครามเย็นมหาอำนาจที่สำคัญของโลก อาทิ สหรัฐฯ สหภาพโซเวียตและจีนซึ่งเป็นประเทศต่างลัทธิ ต่างอุดมการณ์ ต่างแข่งขันกันเข้าไปแสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตอิทธิพลของตนในแอฟริกาอย่างกว้างขวาง

2. สหรัฐฯ เริ่มกำหนดยุทธศาสตร์ต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็นใหม่ โดยหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบตลาดเสรี การปกครองระบอบประชาธิปไตย การแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยเน้นในองค์การส่วนภูมิภาคของแอฟริกาเข้ามามีบทบาท และการแก้ไขปัญหาสังคมอื่น ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการลงทุนของสหรัฐฯ ในแอฟริกา

แนวตอบกิจกรรมการเรียนที่ 1

ประเด็นสำคัญในนโยบายสหภาพโซเวียตต่อแอฟริกาในช่วงสงครามเย็นมี 3 ประการใหญ่ ๆ คือ (1) เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ (2) ขยายเขตอิทธิพลเพื่อ

ให้ได้รับการยอมรับจากแอฟริกาในฐานะมหาอำนาจ และ (3) เพื่อผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์

แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะเข้าไปช่วยเหลือให้ความร่วมมือแอฟริกาในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการพัฒนาของเอเชียกับแอฟริกาเพื่อให้แอฟริกาได้เรียนรู้และศึกษาบทเรียนในการพัฒนาประเทศจากเอเชีย

แนวตอบประเมินผลท้ายบท

1. สหรัฐฯ จัดทำโครงการเพื่อให้นโยบายใหม่ของสหรัฐฯ ต่อแอฟริกาในยุคหลังสงครามเย็นบรรลุผลคือ (1) โครงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในแอฟริกา โดยระบบความมั่นคงร่วมกัน (2) โครงการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย (3) โครงสร้างส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้า และ (4) โดยการแก้ไขปัญหาสำคัญของภูมิภาคแอฟริกา

2. แม้ว่าสหรัฐฯ สหภาพโซเวียตและจีนต่างดำเนินความพยายามเพื่อขยายเขตอิทธิพลและแสวงหาพันธมิตรในแอฟริกาให้ได้มากที่สุด ในยุคสงครามเย็นแต่ความพยายามของมหาอำนาจดังกล่าวประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเท่านั้น การจะให้รัฐบาลต่าง ๆ ในแอฟริกาเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง การปกครองตามแนวทางมาร์กซิสต์ ทำได้ไม่ถนัดนักสำหรับสหภาพโซเวียต เพราะประเทศแอฟริกาส่วนใหญ่เคยชินกับการปกครองของชาติยุโรปตะวันตก ส่วนสหรัฐฯ ก็เน้นให้ความสนับสนุนรัฐบาลผิวขาวในแอฟริกาใต้หรือสนับสนุนประเทศที่นิยมตะวันตกอยู่แล้วอย่างเช่น ซาอีร์ ส่วนจีนซึ่งพยายามจะเป็นผู้นำในกลุ่มโลกที่สามประสบความสำเร็จเพียงแค่การเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ฉันท์มิตรกับบางประเทศในแอฟริกา อาทิ แคมเบีย หรือแทนซาเนีย เพื่อคานอำนาจกับสหภาพโซเวียต และสหรัฐฯ

กิจกรรมการเรียนรู้บทที่ 4

1. จีนมีเหตุผลสำคัญอย่างไรในการเร่งพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศแอฟริกา
2. นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯต่อแอฟริกาสะท้อนถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรมและการเมืองภายในประเทศต่อแอฟริกาอย่างไร